

Demokrati og bæredygtig udvikling

Af Jeppe Læssøe

Lektor på Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Institut for Curriculumforskning

Bæredygtig udvikling – hvad er det?

I 1987 definerede FN's såkaldte Brundtland-kommission for miljø og udvikling begrebet 'bæredygtig udvikling' således: "En bæredygtig udvikling er en udvikling, som opfylder de nuværende behov uden at bringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres behov i fare".

Et radikalt udvidet etisk og politisk perspektiv

Det nye i bæredygtig udvikling er, at vi skal medtænke konsekvenserne af vores handlinger i en langt mere vidtrækkende forstand end tidligere. Fra det vanlige snævre perspektiv på 'hvad der er godt for mig, her og nu' til også at foregribe og tage hensyn til 'hvad der er godt for den anden, et andet sted og ude i fremtiden'. På det ideelle plan kan denne etiske fordring måske se let ud, men her 20 år efter Brundland-rapporten er det fortsat en kolossal stor udfordring. Det gælder ikke mindst for demokratiet.

En demokratisk udfordring

Bæredygtig udvikling hænger ufravigeligt sammen med vores mål med samfundet og med livet som sådan. Valget af ny teknologi og strukturelle ændringer har også sociale og kulturelle konsekvenser. Ønsker vi fx centrale, kollektive teknologier eller decentrale? Skal de fremme et simplere liv eller et hurtigere, tæt pakket og højteknologisk liv? Økologisk og teknisk set kan de forskellige muligheder alle gøres bæredygtige, men kulturelt set lægger de op til helt forskellige levemåder. Vi kan således have forskellige mål og ønsker til livet, som må medtænkes og forme en bæredygtig udvikling. Dertil kommer, at vi også kan have forskellige syn på hvilke politiske midler, der skal anvendes for at fremme denne udvikling – samt på hvor forsigtige eller risikofyldte valg der bør træffes på det altid mere eller mindre usikre vidensgrundlag.

Seks hovedtemaer

Fordi bæredygtig udvikling i udgangspunktet er et abstrakt, åbent og formbart tema rummer det i et demokratisk perspektiv en risiko for, at det flyder ud og bliver meningsløst. Derfor er det vigtigt at fastholde følgende seks temaer, som siden Brundlandrapporten har været fremhævet som væsentlige:

1. *Forholdet mellem 'at bevare' og 'at forandre'*: På engelsk hedder bæredygtig udvikling 'sustainable development', dvs. en kombination af 'sustain' (bevare) og 'develop' (udvikle). Kan vi gøre begge dele på samme tid? Modsætningen må bearbejdes og en vej frem findes i enhver sag. På det overordnede niveau handler det om forholdet mellem den økonomiske og materielle vækst og sikringen af økologisk holdbare levebetingelser.
2. *Forholdet mellem de nuværende generationers interesser og hensynet til de kommende generationer*: Som fremhævet i definitionen må vores politik, økonomi og planlægning

gøres mere langsigtet ved også at medtænke hensyn til de kommende generationers levebetingelser.

3. *Forholdet mellem økonomisk, social og økologisk udvikling:* Bæredygtig udvikling kræver en helhedsorienteret politik, planlægning og praksis. Økonomiske aktiviteter må også vurderes i et socialt og i et økologisk perspektiv – og omvendt. I stedet for adskillelse handler det om sammenhængene; om at bearbejde modsætningerne og dyrke de mulige synergier.
4. *Forholdet mellem lokale og globale hensyn:* Såvel økonomisk som økologisk har lokale handlinger globale konsekvenser. Det er således koblingerne mellem det lokale og det globale, som skal i fokus.
5. *Forholdet mellem rige og fattige samfund:* Globalt betyder social og økonomisk ulighed, at såvel overflod som fattigdom forårsager økologiske ødelæggelser. Derfor er økonomisk magt og fordelingspolitik et centralt tema i bæredygtig udvikling.
6. *Forholdet mellem videnskab og borgere:* Uden videnskabernes indsigter og overblik vil en bæredygtig udvikling være umulig. Men deres perspektiv har begrænsninger, og deres viden rummer usikkerheder og forsimplende generaliseringer. Heroverfor står borgernes konkrete erfaringer samt deres etiske og politiske overvejelser. Begge synsvinkler og vidensformer må indgå i den demokratiske dialog om en bæredygtig udvikling.

Bæredygtig udvikling og demokratisyn

Forholdet mellem borgerdeltagelse og demokrati på den ene side og bæredygtig udvikling på den anden side er ikke så uproblematisk, som det ofte gøres til:

- Ud fra et *liberalistisk demokratisyn* fremhæves vigtigheden af borgernes muligheder for at øve indflydelse på samfundet og deres eget liv. Men vil det føre til, at udviklingen reelt bliver bæredygtig, når idealet for en sådan udvikling nu netop handler om det modsatte af forsvar for egne interesser?
- Den *øko-autoritære og ekspertokratiske* position mener modsat, at det er for vanskeligt og risikabelt at overlade bæredygtig udvikling til demokratiet. Argumentet ses sjældent i ren form, men afspejles i praksis i statsbureaukratiske og teknokratiske tilgange.
- Indenfor den *republikanske demokratitradition* ses det som en borgerpligt at deltage i demokratiet; vi har alle ansvaret for almenvellet. Men det fungerer jo langt fra sådan i praksis. Borgernes deltagelse handler således også om en folkelig oplysnings- og dannelsesproces.
- I den *deliberative demokrati-tradition* lægger vægten på offentlig tid og rum til overvejelser og dialog mellem de forskellige aktører, hvilket både skal tjene til at fremme deltagernes oplysning og dannelse, og til konsensus om politiske beslutninger. Men er der tid til det i forhold til truslerne mod en bæredygtig udvikling? Vil befolkningen i tilstrækkeligt omfang deltage? Og vil dialogen rykke ved de eksisterende værdier, opfattelser og magtforhold - eller blot reproducere dem?

Læs mere i fx:

Baker, Susan (2006): Sustainable Development, Routledge, London & New York

Brundtland-kommissionens rapport om miljø og udvikling (1987): Vores fælles fremtid, FN-forbundet og Mellemlfolkeligt Samvirke.

Dobson, Andrew (2003): Citizenship and the Environment, Oxford University Press, Oxford

Dryzek, John S. (1997): The Politics of the Earth, Oxford University Press, Oxford

Kemp, Peter (2005): Verdensborgeren som pædagogisk ideal, Hans Reitzels Forlag

Kristiansen, Kristian (1988): Danmark og Brundtlandrapporten, AOF, København